

ФИЗИКАНИ ФАНЛАРАРО АЛОҚАЛАР АСОСИДА ЎҚИТИШ ТАЪЛИМ СИФАТИНИ ТАЪМИНЛАШ ОМИЛИ

Д. А.Алижанов, А. Б. Набиев, М. Х. Имомов, Д. Д. Асқарова
Наманган давлат университети

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақолада таълим сифатига таъсир этувчи асосий омиллар ва таълим сифатини ошириш учун бир нечта тавсиялар келтирилган бўлиб, жумладан умумтаълим мактаблари физика курсини ўқитишда физика фанини бошқа фанлар билан ўзаро боғлаб ўқитиш ва унинг самадорлиги тўғрисида фикр юритилган.

Калит сўзлар: ўқувчи, умумтаълим мактаби, физика курси, таълим жараёни, фанлараро алоқа, таълим сифати.

ABSTRACT

This article presents the main factors affecting the quality of education and several recommendations for improving the quality of education, including the interaction of physics with other disciplines in the teaching of physics in secondary schools and its effectiveness.

Keywords: student, secondary school, physics course, educational process, interdisciplinary communication, quality of education.

КИРИШ

Сўнгги йилларда мамлакатимизда таълим-тарбия тизимининг сифати ва самарадорлигини ошириш, ўқувчи ва талаба ёшларда замонавий билим ва кўникмаларни шакллантириш, таълим тизимлари ҳамда илм-фан соҳаси ўртасида яқин ҳамкорлик ва интеграцияни, таълимнинг узвийлиги ва узлуксизлигини таъминлаш борасида тизимли ишлар амалга оширилмоқда.

Шу билан бирга, миллий таълим-тарбия тизимининг амалдаги ҳолати уни замон талаблари асосида модернизация қилиш, ёшларни юксак билим-маърифат эгалари, жисмоний ва маънавий соғлом инсонлар этиб тарбиялаш, таълим муассасаларининг раҳбар ва педагог ходимлари нуфузини ошириш, уларнинг самарали фаолият юритиши учун зарур шарт-шароитлар яратиш бўйича изчил чора-тадбирларни амалга оширилмоқда.

Шу жумладан, ўқувчиларни келгуси ҳаётга тайёрлаш ва уларга ўз билим ва кўникмаларидан амалиётда фойдаланишни ўргатувчи малака талабларини синфлар кесимида ишлаб чиқиш, фанлараро ўзаро алоқадорлик ва даврийликка тўлиқ риоя қилган ҳолда ўқув дастурлари ўртасида узвийликни таъминлаш педагог ҳодимларнинг олдида турган муҳим вазифалардир [1].

АДАБИЁТЛАР ТАҲЛИЛИ ВА МЕТОДОЛОГИЯ

Бугунги кунда таълимнинг мақсади ўқувчиларнинг чуқур билимга эга бўлишлари ва ўз устида ишлаб қобилиятларини ривожлантиришлари учун шароит яратиш, уларнинг мустақил қарор қабул қила оладиган ихс сифатида тарбиялашдан иборат. Шу сабабли, таълим соҳасида кўплаб янгиликлар киритилмоқда, уларнинг умумий йўналиши бу ўқувчининг шахсини ривожлантириш ва шакллантириш, сифатли таълим жараёнини ташкил этишга эришишдир [2].

Ўқув жараёнининг ўзгариши унинг натижаларининг ўзгаришига олиб келади, бу ўқув жараёнини ташкил этиш, ўқувчиларнинг таълим фаолиятини бошқариш шакллари ва усулларини ўзгартиришни талаб қилади. Дидактик принтсиплар, анъанавий ўқитиш усуллари ва технологиялари билан бир қаторда таълим жараёнига ўзгача ёндашувни талаб қилади.

Ҳозирги вақтда шахсни шакллантириш янги ижтимоий-иқтисодий ва сиёсий шароитларда, ўзгача ахлоқ-одоб муҳитида амалга оширилмоқда, бу эса таълим ва тарбия ишларини ташкил этиш ёндашувларини қайта кўриб чиқишни талаб қилади. Шу сабабли, таълим сифати муаммосига тобора кўпроқ эътибор қаратилмоқда, чунки замонавий таълим хизматлари бозори келажакда янада кескинлашадиган ўта юқори даражадаги рақобат билан ажралиб туради.

Рақобатбардошлик ва хизматлар сифати ўртасида аниқ боғлиқлик мавжуд, чунки сифат бозорда хизматларнинг рақобатбардошлигини таъминлашнинг асосий таъминловчиси ҳисобланади.

Замонавий дунёда таълимнинг аҳамияти жамият ва иқтисодиётнинг янги сифатини шакллантиришнинг энг муҳим омили сифатида инсон капитали таъсирининг кучайиши билан бирга, унинг асосий таркибий қисми интеллектуал капитал ҳисобланади. Замонавий дунёда инсон капитали ҳар қандай давлат ривожланишининг асосий манбаига айланиб, унинг барқарорлиги ва тараққиётини таъминлайди.

Кўрсатилаётган таълим хизматларининг сифати биринчи ўринда туради, уларнинг нархи, истеъмолчилар

харажатлари миқдори ва хизмат кўрсатиш даражаси четга сурилади. Стратегик устунлик тоифасидан сифат рақобатбардош эҳтиёж тоифасига ўтди ва харидорларнинг қониқиш даражасига таълим муассасалари фаолияти самарадорлиги ва рақобатбардошлигини "баҳоловчи" сифатида таъсир кўрсатди.

2008 йил 15-ноябрда Халқаро стандартлаштириш ташкилоти (ИСО) томонидан қабул қилинган ИСО 9001: 2008 халқаро стандартида сифатнинг қуйидаги таърифи берилган: "Сифат - бу объектнинг белгиланган ва кўзда тутилган эҳтиёжларини қондириш қобилияти билан боғлиқ хусусиятларининг йиғиндиси" [3].

НАТИЖАЛАР ВА МУҲОКАМА

Таълим сифатини таъминловчи асосий омиллар: унинг мазмуни, ўқитувчиларнинг малакаси, ўқувчиларнинг сифати, таълим муассасаси ва ўқув жараёнини мақбул ташкил этиш ва бошқариш, таълимга сармоялар миқдори.

Умумий ўрта таълим муассасасининг моддий-техника базаси ҳам аҳамиятлидир, бу ўқув жараёни, изланишлар ва ишланмаларни таъминлайдиган асосий воситаларнинг мавжудлиги ва нархи билан тавсифланади.

Э. М. Коротков таълим сифатини уч гуруҳга бўлиб тавсифлайди:

- таълимнинг мақсадининг сифати ифодаланадиган мақсадга эришиш салоҳиятининг сифати, таълим стандартининг сифати, таълим дастурининг сифати, ўқув жараёнининг моддий-техник базасининг сифати, ўқитувчилар таркиби, мактаб ўқувчиларининг сифати, ахборот ва методик базанинг сифати ифодаланадиган мақсадга эришиш салоҳиятининг сифати;

- Профессионалликни шакллантирувчи жараённинг сифати, ўқув жараёнини назорат қилиш, ўқитувчиларнинг ижодкорлик мотивацияси ва педагогик ишнинг самарадорлиги, мактаб ўқувчиларининг таълимга бўлган муносабатининг сифати, ўқув жараёнининг интензивлиги, таълимни бошқариш, билимларни тақдим этиш усуллари ўз ичига олган профессионалликни шакллантириш жараёнининг сифати;

- таълим натижасининг сифати, бу касбий маҳоратни англаш, индивидуал қобилият ва хусусиятларни тарқатиш ва амалга ошириш, ўз-ўзини тарбиялаш методологиясини ўзлаштириш, билим, амалий кўникмаларни англатади [4].

Таълимнинг ҳар бир босқичи учун технологияларни танлаш қуйидаги мезонларга мувофиқ амалга оширилиши мумкин: интерактивлик; ўқитишнинг (ўрганишнинг)

фаолиятга йўналтирилган хусусияти; боланинг индивидуал ривожланишини қўллаб-қувватлашга эътибор қаратиш; унга мустақил қарорлар қабул қилиш, ижодкорлик, мазмунини танлаш, ўқитиш услублари учун зарур бўлган эркинлик муҳитини яратиш; диалогиклик, маълумотни ёдлашдан уни мазмунли ўрганишга эътиборни ўзгартириш; мактаб ўқувчиларининг мустақиллигини назорат қилиш ва баҳолашга йўналтириш ва бошқалар [5,6].

Бундан ташқари ўқувчининг билимини мустахкамлашнинг яна бир омилларидан бири аввал ўзлаштирилган билимларни янги мавзуда ва бошқа фанни ўзлаштиришда қўллаш олишиди. Бундай функция фанлараро бўғланиш орқали амалга оширилганда узвийлик таъминланган бўлади, таълим сифати ва самарадорлиги давлат таълим стандарти талабида белгилан натижа беради.

Фанлараро алоқалар ўқувчилар томонидан таълим жараёнида билим, кўникма ва малакаларни изчил ва тўлиқ ўзлаштиришнинг асосий воситаси, шунингдек, инсоннинг жамиятдаги ўрни ва ролини яхлит англаш воситасидир. Замонавий технологияларнинг инсон ҳаётининг барча соҳаларига кенг ва чуқур кириб бориши ёш авлодни жамиятнинг ижтимоий маданияти таркибига кириб улгурган технологиялар ҳақидаги энг камида, асосий тушунча ва билимларга эга бўлишини талаб қилади. Бу жараёнда фаол бўлишнинг асосий омили ўқувчиларнинг илмий тайёргарлигидир, чунки технологик тараққий этган жамиятда, илмий билимларга эга бўлишда, оддий тушунчалардан ташқарига чиқмасдан иложи йўқ.

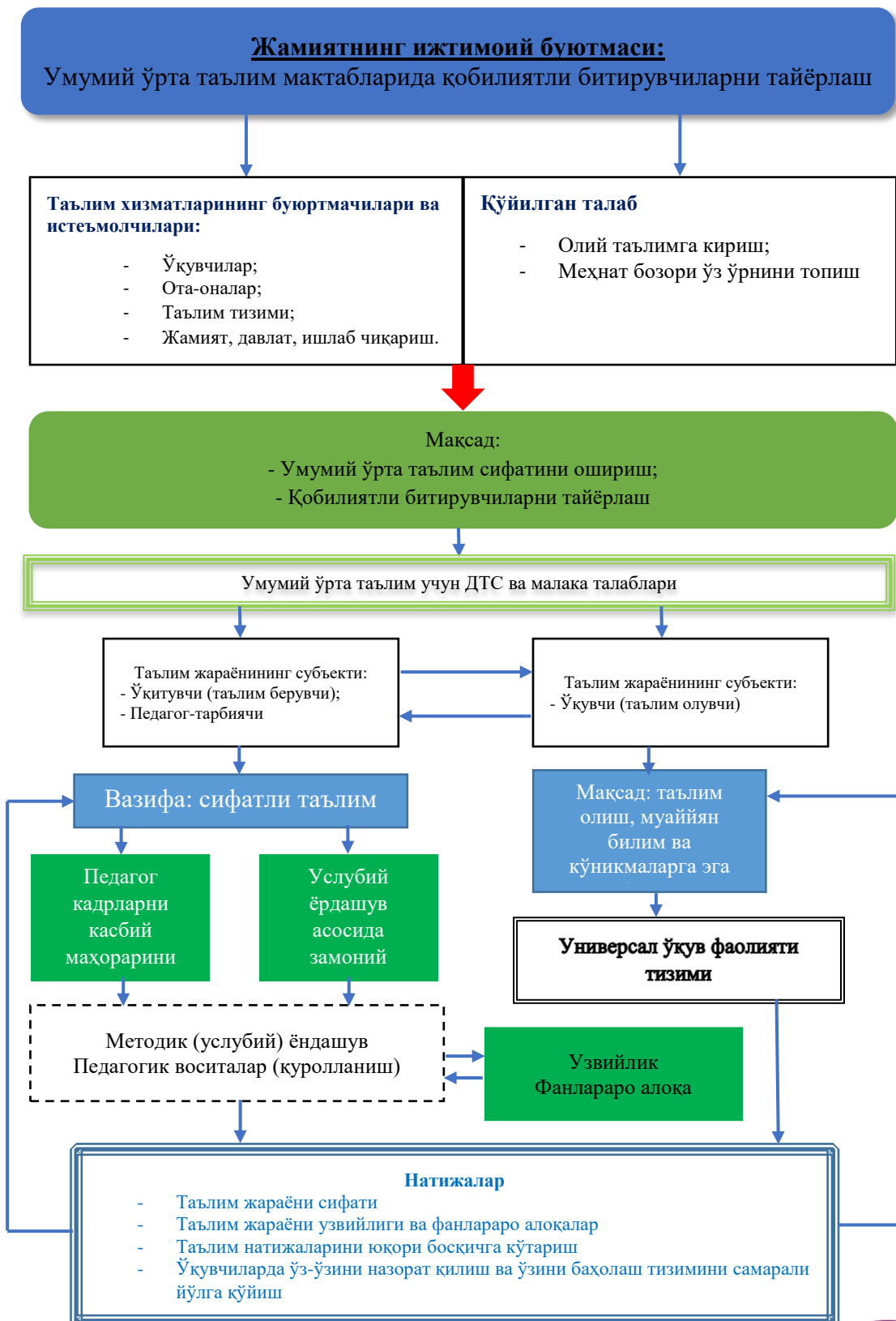
Шу маънода физика ва бошқа фанлар ўртасида фанлараро алоқаларни таъминлаш орқали таълим жараёнини ташкил этиш долзаб аҳамиятга эга.

ХУЛОСА

Табиий фанларни ўқитиш илмий-техник тараққиётнинг асоси бўлган саноат, қишлоқ хўжалиги ва бошқа турдаги технологияларни қўлланилиш даражаси учун катта аҳамиятга эга. Бу ҳақиқат дунёда энг бой урф-одатлар ва ютуқларга эга мамлакатлар томонидан тан олинган, бироқ табиий-аниқ фанлар синфига мансуб, технологияларнинг асоси бўлган физика фани учун умумий ўрта таълим мактаблари ўқув режасида бошқа фанларга нисбатан кам соат берилган. Шу сабабли, аксарият ёндашувларда асосий курснинг мазмуни табиатнинг қонуниятлари ва ҳодисалари тўғрисида маълумот беришга қаратилган бўлиб, фикрларнинг ўзгарувчанлигини, таълим жараёнида ижодий фаолият кўникмаларини шакллантиришни деярли англамайди ва шунинг учун ҳам ўқувчининг

шахсини ижтимоийлаштиришга етарли даражада эътибор қаратилмаган.

REFERENCES

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020-йил 6-ноябрдаги ПФ-6108-сонли “Ўзбекистоннинг янги тараққиёт даврида таълим-тарбия ва илм-фан соҳаларини ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида” ги Фармони. – Тошкент – 2020 й.
2. Алижанов Д. 6-синф физика курсида модда тузилишини ўқитиш орқали ўқувчиларда илмий фикрлашни ривожлантириш йўллари //Общество и инновации. – 2021. – Т. 2. – №. 3/S. – С. 15-19.
3. Международный стандарт ISO 9001:2008 Системы менеджмента качества. Требования для учебных целей (перевод осуществлен В.А. Качаловым) Четвертая редакция 15 ноября 2008
4. Korotkov E.M. Ta'lim sifatini boshqarish: darslik. universitetlar uchun qo'llanma. M.: Akademik loyiha, 2007. 320 b.
5. Zokhidov I. O. et al. THEME AND INTERDISCIPLINARY CONNECTIONS IN TEACHING SOUND PHENOMENA ON THE COURSE OF PHYSICS FOR THE 6TH GRADE //НОВЫЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ. – 2020. – С. 8-10.
6. Obidjonovich Z. I., A'Zamjon A. D. 6-SINF FIZIKA FANIDA TOVUSH HODISALARINI O 'QITISH ORQALI TA'LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO 'LLARI //Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. – 2021. – Т. 1. – №. 3. – С. 424-432.

